

«Ο Κορυδαλλός» του Ζαν Ανούιγ από το ΘΟΚ

Παρ' όλο που την «Αντιγόνη» ο Ανούιγ την έγραψε το 1943 και τον «Κορυδαλλό» το 1953 και παρ' όλο που ο ίδιος κατατάσσει τα δύο έργα σε διαφορετικές κατηγορίες (στα «nouvelles pièces noires» το πρώτο και στα pièces costumées») το δεύτερο πρόκειται για έργο-αδελφία και η Ζαν Ντ' Αρκ είναι αδελφή της Αντιγόνης. Κρυστάλλινα καθαρό το προσωπικό μοτίβο των δύο αδελφών μορφών. Στ' όνομα των ηθικών αρχών απορρίπτουν το συμβιβασμό και επιλέγουν το θάνατο. Ο ρομαντισμός και ο υπαρξισμός του Ανούιγ διασταυρώνονται στις μορφές της Αντιγόνης και της Ζαν Ντ' Αρκ. Τις αντιπαράθετει στον κόσμο των μετριοτήτων. Οι δύο προικισμένες χαρακτηριστικές προσωπικότητες υψώνονται πάνω από το επίπεδο της μετριότητας μέσα από προσωπική, ελεύθερη πράξη-υπέρβαση.

Η απαισιοδοξία που σφραγίζει όλο το έργο του Ανούιγ, δίνει στην πλοκή του «Κορυδαλλού» τη μορφή του δικαστικού δράματος, επειδή ο συγγραφέας πιστεύει στην αναπόφευκτη καταδίκη της κρυστάλλινης του ηρωίδας στον κόσμο της

φθοράς και της χυδαιότητας. Στημένη δίκη, αναπαράσταση της ιστορίας και προ-αγγελθέν τραγικό τέλος (δομή, όμοια με το έργο του Ανούιγ για το Θωμά Μπέκετ).

Απ' αυτή την αναπαράσταση ας περάσουμε στην παραγωγή του ΘΟΚ. Αυτή είναι το κλειδί της σκηνοθετικής θεωρίας του έργου. Ο Σωτήρης Χατζάκης γράφει στην αρχή του σημειώματός του στο πρόγραμμα της παράστασης. «Ο Ζαν Ανούιγ γράφει τον «Κορυδαλλό» σαν μια ιστορία θεάτρου μέσα στο θέατρο. Οι ηθοποιοί αναπαριστούν τη ζωή και τα πάθη της Ζαν Ντ' Αρκ».

Θα προσπαθήσω να διατυπώσω την αντίρρησή μου στην ερμηνεία αυτού του «θεάτρου στο θέατρο», όπως τη δίνει ο Χατζάκης στην παράσταση του ΘΟΚ. Σ' αυτή την αντίρρηση έγκειται και ο λόγος που δεν μπόρεσα να χαρώ την παράσταση, όπως τη χαίρονταν (πρέπει να λεχτεί) πολλοί από τους συντελεστές της και πολλοί από τους θεατές της πρεμιέρας.

Ο Χατζάκης δημιουργεί ένα μεσαιωνικό θέατρο ένα μπουλουκι θεατρίνων που παίζουν την ιστορία της μικρής Γαλλίδας. Οι Αναφορές στον «Άμλετ» και στο «Όνει-

ρο Θερινής νυκτός» υπογραμμίζουν την ιδέα του. Πιστεύω όμως ότι για τον Ανούιγ η «αναπαράσταση» δεν προϋποθέτει το στοιχείο του «θιάσου». Τα γεγονότα του έργου δεν παίζονται ούτε από «ένθετους» θεατρίνους, ούτε από τα ιστορικά πρόσωπα, αλλά από idées costumées, από μασκαρεμένες σε ιστορικά πρόσωπα ιδέες του Ανούιγ. (Όπως τα έργα του Goya -ωραία η αφίσα της παράστασης! - όπου το ηθικά απαίσιο παίρνει μορφή αποκρουστική και τρομακτική και απειλεί το ηθικά ωραίο που μεταφράζεται σε αισθητικά τέλειες μορφές). Ναι, το έργο είναι δικαστικό δράμα, αλλά δικαστικό δράμα ιδεών ντυμένων σε κοστούμια και μύθο εποχής, δικαστική αναμέτρηση της υψηλής ηθικής, ενσαρκωμένης στη μορφή της Ζαν Ντ' Αρκ και των ποικίλων ηθικών ασθενειών που συμβολίζονται από τα άλλα πρόσωπα του έργου.

Μου φαίνεται πως το εύρημα του θεατρικού μπουλουκιού συνεπαίρνει το σκηνοθέτη και γίνεται αυτοσκοπός. Πληθωρική και διάχυτη θεατρικότητα κατακλύζει την παράσταση πνίγοντας το επίπεδο των ιδεών. Η παράσταση του ΘΟΚ είναι σα μια

παρομοίωση της οποίας το αναφορικά μέτρος υπεραναιπύσσεται και αυτονομείται, επισκιάζοντας το δεικτικό. Αυτή η υπερθεατρικότητα είναι το έδαφος στο οποίο βλαστούν τα εξής στοιχεία:

Πρώτα, η σχεδόν μόνιμη παρουσία όλου του «θιάσου» στη σκηνή. Αυτό είναι δίκαιο μαχαίρι. Αν οι ηθοποιοί αναπτύσσουν ανά πάσα στιγμή σχεδόν αυτοσχέδια υποκριτική φλυαρία, που αποδυναμώνει το κέντρο της εκάστοτε σκηνής, αν πάλη η παρουσία των ηθοποιών είναι αμέτοχη, αδιάφορη, η ανία τους μεταβιβάζεται στην πλατεία. Δεύτερο, ο βαρυφορτωμένος με αντικείμενα σκηνικός χώρος δυσκολεύει τη ροή της παράστασης. Νομίζω, ότι η αισθητική του Γάλλου ρομαντικού του 20ού αιώνα, του υπαρξιστή διανοούμενου, ζητά σκηνική ανοιχτοσύνη και οπτική λιτότητα. Τρίτο, η ενδυματολογική πληθωρικότητα, από μόνη της ενδιαφέρουσα υπερβαίνει τα όρια της διπλής θεατρικότητας (εννοώ το θέατρο στο θέατρο).

Επίσης, η διαχρονικότητα των στρατιωτικών κοστούμιών δεν υποστηρίζεται από άλλα στοιχεία της παράστασης.

Η θεατρικότητα κατασταλάζει και υποχωρεί στη δεύτερη πράξη την οποία προσωπικά θεωρώ πολύ καλύτερη, ιδιαίτερα χάριν στην παρουσία του Σταύρου Λούρα στο ρόλο του Ιεροεξεταστή. Πολύ διαφοροποιημένος από την ατμόσφαιρα του μπουλουκιού, ο Λούρας παίζει την ιδέα της κάθε Ιεράς Εξέτασης αποδεικνύοντας ότι και οι ιδέες είναι υποκριτικά γόνιμο υλικό. Σίγουρα ο ρόλος της Ζαν Ντ' Αρκ είναι μεγάλη δοκιμασία για κάθε ηθοποιό και η Λέα Μαλένη αφοσιώθηκε στους στόχους του σκηνοθέτη της.

Αναρωτιέμαι όμως αν η υπερβολική αφέλεια και η παρατεταμένη παιδικότητα είναι τα μόνα χαρακτηριστικά στα οποία μεταφράζεται η ιδέα της αγνότητας. Η παρθενία κατά τον Ανούιγ είναι η άρνηση της υποταγής στη βίαιη χυδαιότητα του κόσμου, και η αγνότητα-ασυμβατότητα με την ηθική ασχμία.

Υστερόγραφο. Όμορφη και αυτόνομη η μουσική επένδυση της παράστασης. Η Σοφία Σέρρη άντλησε από ωραίες πηγές και συνέβαλε με τη σύνθεση της ουσιαστικά.

